

Tractatus Secundus

men scde impositōis. Quantū etiā ad noīa pīme impositōis qbus si / gnificat res extra aiā: ita est q q / dam pprie dicunt in vno gñe. sed sili / tudinarie inueniunt dici in alio. vt / nomē substātie dī pprie in gñe sub / stātie. sed p silitudinem dī in genere / qlitatis. Ita z color qlitas ē de sub / stantia albedinis. sicut aiā de suba / hoīs. Et qlitas pprie est in qlitatis / gñe qdam mō aut inuenit in genere / sube z qlibet alio inquantū oīs dī / rīa p dīcat in quale subale. Queda z / aut pueniūt generi sube sic q nullo / mō nec pprie nec silitudinarie inue / niunt in generibz accētium: vt hoc / nomē psona. z sic de alijs zc.

¶ Omne nomē fm grāma / ticos est pīme impositōis vel se / cūde. fm logicos est pīme intentōis / vel secūde. **Caplm. VI.**

¶ Tertū pambulū est. q fm / grāmaticos omne nomen est / pīme impositōis vel scde. et / fm logicos pīme intentōis vel scde. / et hoc realit idē est. licet voces sint / diuerse. Quid aut sit intētio. z qd / pīma z qd scda. z p psequēs qd noīe / pīme intentōis z scde imporet: de / clarabit inferi? vbi de intentōe age / tur. Et hec sufficiāt de pambulis

Incipit tractat?
scōs de declaratōe difficiliū / dīctorū z dictionum in logica / philosophia z theologia

Prologus.

¶ Remissis sex suppositōibz / pīmis ad dicēda (qd erat / pīmū in hoc opere facien / dum) nunc accedendū est / ad secundū pncipale. videlicz ad de

claratōem vocabulorū z noīm que / cōiūs in vsu loquentium difficul / tem faciūt in theologica facultate. / Et pīmo de noībus pīme intentōis / siue impositōis. Scdo de noībus / scde impōis siue intentōis. Quan / tū aut ad noīa pīme intentōis pīmo / dicendū est de illis noībus q expri / munt modū entis generalr psequē / tem omē ens. z addūt hunc modū / siue exprīmūt ad ens. Scdo de noī / bus qbus expmunt speciales modi / essendi. Quantū ad pīmū duo sunt / faciēda. qz pīmo ponēda est dīrīta / significatio: z sufficiētia eorū noīm / dī psequētē omē ens. que dicūtur / trāscendētia in gñali. Scdo descen / dendū erit ad qdlibet eorū in spēalt / vt dicat aliquid de quolibet

¶ De sufficiētia sex trāscen / dētium: numerus et dīrīta. et / qualiter se habeat ad inuicem. que / sunt. ens. res. vnum. aliqd. veruz. et / bonum. **Caplm. I.**

¶ Quantū ad pīmū sciendū est / q noīa que expmunt modū / entis psequētē generalr oē / ens. z addunt hunc modū exprīmē / do ipm varie super ens: sunt quin / qz trāscendētia. z ens ad qd addūt / hunc modū est sextum trāscendens / Horum aut sufficiētia: significa / tione: silt z dīrīam ab inuicem po / nit sanct? Thomas in qstionibz de / veritate. q. i. ar. i. z cōster sumit hoc / mō. Hodus em expīus psequens / omē ens generalr duplr potest acci / pi. Vno modo fm q psequitur vni / quodqz in se. Alio modo fm q con / sequitur vni quodqz in ordine ad ali / ud. Si pīmo mō hoc est duplr. quia / talis expīio vel fit affirmatiue vel / negatiue. Nihil aut inuenit affirma / tiue dīctū absolute qd possit accipi

De transcendentibus

omni ente: nisi essentia eius secundum quam esse dicitur. sic ab hoc modo affirmatiue expressio imponitur hoc nomen res. quod in hoc differt ab ente secundum Augustinum. primo sue metaph. quod ens sumitur ab actu essendi. sed nomen rei exprimit quod deditur sive essentia entis. Negatio autem consequens o[mn]e ens absolute est indiuisio et hanc exprimit hoc nomen unum. nihil enim aliud est unum quam ens indiuisum. Si autem modus entis exprimat secundo modo secundum ordinem unius ad alterum. hoc est dupliciter. Uno modo secundum diuersitas. et tunc ad hoc imponitur hoc nomen aliquid: quasi aliud quod unum sicut ens dicitur unum in quantum est in se indiuisum: ita dicitur aliquid in quantum est ab alijs diuisum. Alio modo secundum uenientiam unius entis ad alterum et hoc quidem non potest esse nisi accipiat aliquid quod natum est conuenire cum omni ente. hoc autem est anima que est quodammodo (ut dicitur tertio de anima) o[mn]ia. In anima autem est vis cognoscitiua et appetitiua. Conuenientia ergo entis ad intellectum exprimit hoc nomen ueritas. et secundum hoc Isaac definit ueritatem dicens. Veritas est adequatio rei et intellectus. Conuenientia autem entis ad appetitum exprimit hoc nomen bonum. unum in principio Ethicorum. dicitur quod bonum est quod o[mn]ia appetunt. Concludendo ergo recolligitur quod sex sunt transcendentia. scilicet. Ens ad cuius conceptum o[mn]i resoluntur conceptus. quod differt ab o[mn]ibus alijs. quia ab actu sumitur essendi. Res ab essentia. Unum a sui indiuisione. Aliquid ab aliorum diuisione. Veritas a uenientia ad intellectum. Bonum a uenientia ad appetitum. Et sic h[ab]emus primum propositum quod fuerat declarandum.

De primo transcendente quod est ens. et specialiter quod diuiditur in actum et potentiam Caplm. II.

Secundo descendendum est ad dicendum aliquid de quolibet isto reu[er]se transcendentium in speciali.

Primo de ente quod est primum: in cuius conceptum o[mn]es alij resoluntur. Circa quod sciendum est quod propter diuisiones entis positas superius et modos quibus diuiditur. quod positi sunt in tertio p[ar]tibus lo vel tertia suppone[n]t principali p[ar]te ad dicenda: adhuc Aristoteles. v. metaph. ponit unam diuisionem entis: que est quod ens diuiditur in actum et potentiam. quod distinctio et acceptio entis est ratione sua. Et quod non est contra doctorum expl[icit]e cata in se et in suis membris difficultate affert. Et ideo hic videndum est quomodo hec diuisio et membra diuisionis h[ab]ent intelligi. Circa quod ponendus est primo intellectus diuisionis. Secundo declaranda est diuisio secundum duplicem intellectum datum. Tertio dicendum erit aliquid de multiplicitate actus et potencie.

Quomodo diuisio entis in actum et potentiam intelligatur triplex. et quomodo ueniat entis Caplm. III.

Primum ad primum sciendum est quod diuisio entis in actum et potentiam triplex potest intelligi. Primo ut sit diuisio unius compositi in diuersa entia ut ens diceretur diuidi in rosam que est actu. et in rosam que non est actu sed in potentia in principijs rosarum. Et sic diuisio entis in actum et potentiam est diuisio in duo entia. quod unum est in actu et aliud in potentia. et hoc non videtur prope sonare diuisio. Secundo ut sit diuisio eiusdem entis in actum et potentiam. et hoc dupliciter. Primo ut dicatur ens diuidi in actum actualē: quod hoc aliquid actualē existitiam ut rosa in uere. Et in potentiam quod hoc esse in potentia in suis principijs. ut rosa in hieme. Secundo modo ut dicatur actus unius et eiusdem rei sua existitiam actualis. et sic denotatur ab eo quod est in eo realiter actualiter. potentia autem dicatur ipsa possibilitas ad actualitatem quod hoc respicit agens et suum principium. et hoc p[er] t[er]m[in]e

Tractatus Secundus

presenti si agēs sit causa in fieri et pferuās in esse: vt sol respectu lucis in aere. Vel p pterito si causa pcesserit et nō est causa pferuās in esse. vt domificator respectu domus. Et sic dicitur dupl'r talis potētia p denoiatiōem ab extrinseco. qz vel a potētia passiua vel actiua rei. Et quātū ad istos duos modos diuisionis pōt poni exēplū ueniēs vt rosa. qz possz diuidi rosa in actū et potētiā dupl'r. Pmō pōt diuidi rosa in actū et potētiā sic qz ipsa qnqz existit actual'r in rerū natura. vt cū est actual' in uere. et sic dicitur in actu. Qnqz aut solū in potētia: qz sez nō est in rerū natura vt in hieme. sed est p tute in suis pncipijs vl suis causis. Et hec diuisio rose rñdet pme diuisioni entis. et talis diuisio rose vel entis in actuz et potētiā nō est diuisio vnius et eiusdē rei in actu exñtis. sed est diuisio eiusdē rei exñtis aliqñ in actu et aliqñ in potētia. Alio mō pōt diuidi vt accipiat act' ipamet actual' exñtia. potētia aut accipiat ipamet possibilitas vel prās qua ipsa actu exñtis est possibilis ad effendū respectu sui cōseruatiui: vel fuit possibilis ad eēndū respē sui pncipiū pductiui. et sic est denoiatio ab extrinseco et ab eo qd in rosa nō existit. sed in pncipio suo actiua vel passiuo. et sic actus et potētia respiciūt rosaz eandē numero actual'r exñtem. et hec diuisio rñdet sede diuisioni entis postea: et hec diuisio est eiusdē rei actual'r exñtis

Quō diuisio entis in actū et potētiā est diuisio realis. et quō rōnis. et quō in diuersas res. et quō modo nō. et quō modo dicitur possibile.

Capitulū. III.

Nis suppositis sciendū est. qz pimus modus diuisionis entis in actū et potētiā qñ sit

plura entia et vñ est actu. alterū in potētia: nō videt multū ppius nec hz difficultatē. et ideo dimittat ad pns. sed diuisio entis eiusdē in actū et potētiā difficultatē hz quantuz ad vtrūqz modū. Et iō de vtrōqz dicendū est: et maxime qñ i vtrōqz mō diuisio entis in actū et potētiā est realis. Ad quod ostendendū pmo oportz pmittere quō est triplex possibile sumptū a triplici potētia

Quō possibile dicitur fm potētiā actiua et passiuam et nō repugnātiā terminozum.

Quātū igit ad hoc sciendū pmo. qz aliqd dicitur possibile ab aliqua potētia. et ideo sicut loqmur de aliquo possibile: ita loq possum de potētia. Et ergo sit deductio clarior vtrāqz coniungēdo. Scienduz qz aliqd dicitur possibile vel impossibile tripl'r. Vno mō fm potētiā actiua sicut hōi est possibile ambulare fm potētiā gressiua: volare aut impofibile. Habet em hō in se naturalit potētiā actiua ad ambulandū. nō aut ad volandū. Scdo mō dicitur aliqd possibile vel impossibile fm potētiā passiuā. sicut corpi celesti est possibile moueri circulariter: corru pi aut impossibile. Est em in celo potētia passiuā ad vbi siue ad locū: nō aut ad corru pi. qz nō est cōpositū ex cōtrarijs. Tertio mō dicitur aliqd possibile vel impossibile nō fm aliquam potētiā actiua vel passiuā habendo respectū ad ens fm se et absolutē. Et hoc modo in logicis dicitur possibile aliquid enūciabile cuius termini nullam habet repugnantiam. vt possibile ē qz fortes currat. Impossibile vero dicitur illud cuius termini hnt repugnantia. vt cum hō manēs hō mo sit asinus. et istud possibile dicitur possibile p coherentia terminozum vel nō repugnantia terminozum.

De transcendētibz

et est respectu cuiuscūq; factibilis a
quacūq; potētia. Impossibile autē
vocat per repugnantia vel nō cohe
rentia terminoz. z est respectu ptra
dictioz. Et sic pz q; triplex est po
tētia. scz actiua q; est agētis. z passi
ua q; est patiētis. z p coherentia vel
nō repugnantia terminoz que ppi
us dicitur possibilitas. z hoc est respec
tu vtriusq; potētie tam actiue q; passiuę.
Et ab hac triplici potētia
sumit possibile triplex. possibile fm
potētia actiua. z possibile fm po
tētia passiuā. z possibile fm cohe
rentia vel nō terminoz repugnantia

Quō diuisio entis in actū
et potētiā est realis z in res
diuersas.

Capit. V.

Hęc diuisioe pmissa scdo sci
endū est. q; diuisio entis re
spectu vnius z eiusdē entis
in actum z potētia. q; scz ens d; in
actu ab actuali existētia. ens autē in
potētia quia solū est in potētia et in
causis suis: potest triplr accipi fm
triplicē modū potētie noiare. Si
em loquamur de actu respectu po
tētie actiue z respectu sui pncipij. p
ductiui: sic dico q; diuisio entis in
actu z potētia est realis: z duoz
realium realis differentū. q; actiue
nullus actus nec aliqua res pducti
ua est suiipius. z sic rosa realiter dif
fert a potētia sua actiua. pductiua.
Si autē loquamur de potētia passi
ua qua actus d; possibilis: sic dicen
dū est q; etiam potētia passiuā que
est ad aliquē actum. z actus ad quē
est dicunt realiter differre. quia im
possibile est idem fm idem formaliter
simul esse in potētia z in actu. et
iterū: quia nihil stat cum opposito
suo formaliter simul. sed potētia ad
actum stat formaliter simul cū op
posito actus. sicut potētia ad albe

dinem stat cū nigredine actuali. z
hoc modo actualis existētia rose in
vere differt realiter ab existētia po
tētie passiuę que existit in humore
terre in hieme. Si autē accipiat po
tētia tertio modo. scz p non repu
gnantia vel pro coherentia termino
rum qd idem est. sic talis possibili
tas nō dicit nisi exclusionē impossi
bilitatis. que circūscripta potētia
actiua vel passiuā nō est aliqua res
in rerum natura. Et sic accipiendo
diuisioe entis in actum z potētia
am ab hac possibilitate dictā nō est
diuisio duozū diuersozum realiter.
nec est diuisio realis. Verū est autē
q; quelibet aliaz potētiāz. scz acti
ua z passiuā includit possibilitatez
nō repugnantie terminozū. Et ideo
cū realiter nihil sit aliud diuersum
ab illis vt est in illis z ad illa redu
citur: tunc iudicandū est de ea sicut d;
alijs duabus potētijs. scz actiua z
passiuā. Si autē accipiat diuisio en
tis tertio mō. f. q; intelligat diuisi
oem entis in actū z potētia: sic q; eadem
res actu existēs diuidatur in actum
rōne sue existētie p denominatōem
intrinsicā. z in potētiā rōne possi
bilitatis quam habet ad essendum
respectu sui pncipij productiui z cō
seruatiui simul quale. pductiui est
sol respectu lucis in aere. vel respectū
pncipij productiui q;uis nō pserua
riui sicut est faber respectu cultelli.
Primū em. pductiui est causa in fie
ri z pseruans in esse sicut sol. Secū
dum autē. pductiui solū in fieri cau
sa est: sicut faber. Sic dicendū est q;
talis diuisio non est in diuersas res
sed eiusdē rei a seipā. put pseruatur
diuersimode. quia prout accipit fm
illud qd est quantū ad actualē ext
stentia suā. ppiāz sumitur actualis
tas eius. Quantū autē ad potētia
eius actiuā vel passiuā que est

Tractatus Secundus

vel causans actu et cōseruans: sicut sol lucē in aere. vel causans z nō cōseruans: sicut faber cultellū. sumit p extrinsecā denoiatiōe potēcialitas vel p tpe quo causans erat z conseruat. vel p tpe quo causauit. Igitur hec diuisio est vni⁹ z eiusdē entis realis sed est diuisio rōnis z non realis. z nō est diuisio in diuersas res. **Prima** igitur diuisio scz oīm triū puenit oībus entibz. qz quedā sunt in actu et alia in potētia. **Secūda** puenit omnibz entibz posito qz mūdus sit creatus ex tpe. **Sed** si mūdus fuisset ab eterno: z oēs res ab eterno fuissent eaz genera qz spēs qz indiuidua: illa diuisio locū nō haberet. qz in illa diuisiōe in eadē duratiōe potētia pcedit actū. **Tertia** autē diuisio entis cōuenit oī creature z omni entī creato. etiā si creature fuissent ab eterno. qz etiā nō habuissent pncipiū duratiōnis: habuissent tū pncipiū causalitatis respectu cuius atredidit potēcialitas tertio mō sumpta. **Ex** quo patz qz pma diuisio oīm triū est realis z diuersoz realis. **Secūda** est realis z diuersas res tertio mō qz potētia a qua sumit potēcialitas siue actiua siue passiua est diuersa ab eo. s3 hoc nō est ponere in eodē ente diuersas res. quaz vna sit actualis existētia rei a qua sumat actualitas ei⁹. alia sit potēcialitas eius in ea existens qz sit alia potētia actiua vel passiua. **Tertia** autē diuisio est nō in diuersas res s3 ē eiusdē rei vere z real. ipa autē diuisio ē fm rōem z nō fm rem.

De multiplici acceptōe horū noīm actus z potētia: z eoz significatiōe **Capitulū. VI.**

Tertio dicendū est de istozū z noīm multiplicitate. scz actus et potētie. z pmo de actu. scz cūdo de potētia. **Quantū** ad actus

dicēda sunt duo. **Primū** est vñ sumptū est nomē actus. z ad q̄ postea ē translātū. **Secūdo** quō intelligit illa communis distinctiō qz est duplex actus. scz p̄mus z secūdus.

Unde habuit originē hoc nomē actus. z ad q̄ est scdario extēsum.

Quantū ad primū vñ sumptū est hoc nomē actus p3 p̄ p̄m itz. metaph. **Quia** em̄ rebz noia ipominus qz eas cognoscimus. z iō vocēs s3 signa p̄ceptū. vt d3 pmo **Per** riber. **Cū** int̄ oēs actus motus sit nobis notior z magis sensu p̄ceptibilis. ideo motui fuit nomē actus i positū pmo vt motus actus dicetur. **Quapropter**. iij. p̄physi. motus de finit p̄ actū. z d3 qz sit actus entis in potētia. **Quā** autē nō entia sensu p̄cepti nō p̄nt. ideo non entibz nullo mō attribuit̄ motus. licet eis alia attri buant̄. **Dicimus** em̄ nō entia esse intelligibilia z actu intelligunt̄. vt rosa in hieme actu nō eris. **Sed** non dicimus ea esse mobilia vt actu mota. vel qz actu moueant̄. qz propter cū nomē actus impositū sit motui ad ipm̄ pmo scandū. qz est nobis magis cognoscibilis rōne sue claritatē quā sensu p̄cepti. **Idcirco** tractū est nomē actus ad significandū illd qd̄ h3 motū transcendētē oēm actu alitatē z entitatē creatam. **Et** sic d3 deus act⁹ nō qualiscūqz sed p̄mus. qz est causa oīs alteri⁹ actus. **Et** it̄ tractū est nomē actus ad oē illd qd̄ dat esse actu alicui rei. **Et** qz forma oīs tam substantialis q̄ dat esse rei substantiale z simplr. qz accēntialis q̄ dat esse accēntale z fm̄ qd̄. vt albedo dat aliquā actualitatē. **Idcirco** oīs forma substantialis d3 actus: z oīe accēns de genere nouē p̄dicamētōzū accēntium cū sit forma accēntialis d3 actus. **Hec** est autē d̄ntia inter deū (q̄ d3 actus p̄mus) z alias formas

De transcendētibz

substantialē & accidentales que etiam acc^o dicunt. qz deus dicitur actus primus et purus non habens in se aliquā possibilitatē. Secus est de illis de quibus dictū est in priori capitulo: respectu quō accēdit diuisio entis in actū et potētiam. nec tamen nego in deo esse potētiam actiua. sed solum possibilitatē passiuā per cuius potētiam dicitur actus purus. In omni autē forma dicitur esse actus tamen substantialis quā accidentalis est aliquid possibilitas. ut patet per predictis in capitulo precedente. Quapropter nulla dicitur actus purus sed alique potētia dicitur actus primus respectu actiui sequentiū. ut in capitulo immediate sequente patebit. Et quo patet vñ ortū habuit nomen actus. et ad quod postea est tractū. et quō conuenit deo quod est forma omnium exemplaris non existens in alio. et quō uenit alijs formis quę sunt in subiecto: esse dantes vel substantialē vel accidentale.

¶ Quō hęc intelligi illa cōis diuisio quę dicitur quod est quod dicitur actus primus. quidā scđs. **Capitulum VII.**

¶ Secūdo videndū est quō de hęc intelligi illa cōis diuisio qua dicitur quod est actus primus et scđs. Ad quod dicendū est quod triplex potētia intelligi actus primus et scđs. Uno modo ut quod deo uenit esse primū ens et esse actū primū. ut immediate dictū ē. Omnis autē res creata tali ordine est ens scđariū. et quod quibusdā rebus conuenit nomen actus: possit intelligi diuisio actus primi et scđi. ut deus quod est actus primus increatus et purus dicitur. refertur actus primus. actus autē creatus dicitur actus scđs. Alio modo posset intelligi actus primus et actus scđs secundum successione actiui: ut actus precedente dicitur actus primus. et actus sequens scđs in eadē specie vel in eodē genere. et sic non solum possit poni diuisio actus primi et scđi. sed etiā tertij vel al-

terius secundum additionem actiui. Et illo modo Aristoteles. iij. de anima ponit triplicem operationem intellectus. Primā quę est intelligentia simpliciter quod dicitur. ut cum apprehendit quod natura lapidis. Secūdam quę est apprehensio per oppositionem vel diuisio. ut cum dicitur quod lapis est subiectus ad oppositionem: et hec est affirmatio. vel quod lapis non est homo quantum ad diuisionem: et hec est negatio. Tertiā quę est discursus a magis notis ad minus nota. quod fit in discursu syllogistico rationis. Et cum quilibet talium operationum sit quidā actus intellectus: posset dici quod prima operatio esset primus actus intellectus. et scđa scđs. et tertia tertius. et sicut hic ita et in alijs. Istis tamen duobus modis non est cōis acceptio istius distinctiois quā dicimus quod actus est duplex. scđs. primus et scđs quā ponit Aristoteles. in principio scđi de anima. Est ergo intellectus iste philosophi et cōiter loquentiū de actu primo et scđo quod cum (ut dictū est) omnis forma tamen substantialis quā accidentalis sit quidā actus in omni re in qua est. Cum omnis actualitas sit forma: ipsa forma potētia dicitur et dicitur actus primus. et secundum hoc aliquid dicitur esse in actu primo. Sed quod vnaqueque res sicut se habet ad esse ita se habet ad operari: ideo sicut forma est principium essendi: ita et principium operandi. omnis enim operatio est a forma. Cum autē operatio sit quoddam accūs ut predictū est. ipsum autē accūs quidā actus est: ipsa operatio dicitur primus actus in quantum est forma accidentalis. et dicitur actus scđs in quantum procedit et est a forma quę est principium actiōis et quę dicitur actus primus. Sicut ergo operatio dicitur actus scđs que a forma egreditur. ita per operationem actualiter existentem in operante vel ab operante dicitur aliquid in actu scđo. Sicut patet quod scia est quedā forma accidentalis de prima specie quantitatatis. et hec dicitur actus primus. et eā habens dicitur in actu primo per eā.

B i

Tractatus Secundus

Sed considerare actu est operatio que egreditur a scia modo quo actus elicitur a mente habitus scie. et ideo dicitur actus scie et habes actuali considerationem de presentibus et sciam dicitur esse in actu secundo. Et sic patet quid est actus primus quia ipsa forma. et secundus quia ipsa operatio.

De hoc nomine potentia unde traxit originem. et ad que secunda ratio est extensa. et quomodo est triplex potentia **Capitulum VIII.**

Secundo dicendum est de potentia. et primo in hoc nomine potentia traxit originem. et ad que postea est extensa. Secundo de illis quibus inuenit nomen potentie. Quantum ergo ad primum in hoc nomine potentie traxit originem. et ad que extenditur postea sciendum est quod secundum Avicennam nomen potentie fuit primum inuentum ad sciendum potentiam hominum. prout dicimus aliquos magnos potentes esse. Ex hoc autem translatum est ex quadam proportionem et similitudine ad res naturales. quod sic patet. Dicitur enim inter homines esse potens quod facit quod vult. vel potest facere quod vult de alijs sine impedimento. et sic secundum hoc translatum est nomen potentie ad omne principium actionis in naturalibus. ut potentia dicatur tam in hominibus ubi ab eorum potestate primum eius nomen impositum est. quam in rebus naturalibus que sunt principium actionis ad que translatum est. secundum quod quilibet horum plus agere potest et minus pati. Secundum enim quod plus in pediri potest secundum hoc plus minuitur de potentia eius. Impedit autem potentia alicuius agentis vel naturalis vel voluntarij in quantum potest pati ab aliquo. Unde de ratione potentie est quantum ad primum sui impositum esse principium actionis et non posse pati. Unde illud quod non potest pati: dato quod nihil possit agere: potest dici. sicut ferri quod habet potentiam

ut non secedat vel dividatur. Sed ex alia consideratione. scilicet quod omni actionem agentis in aliquid recipi que actio est agentis: prout nomen potentie extensum est ad hoc ut recipiens actionem agentis habeat non in se potentie et potentiam habere dicatur. que potentia vocatur passiva. Sicut enim illa que in agere est actionis principium potentia activa vocatur. ita illa que est recipiens principium passiva vocatur. Ex quibus colligitur quod est duplex potentia. una que dicitur activa. alia que dicitur passiva. Et quia in omni potentia activa vel passiva attenditur ut possibile non repugnet potentie. Idcirco ponitur. v. metaph. tertia potentia que vocatur potentia coherente terminorum vel non repugnante terminorum. Et quia ista fundatur super duas primas et videtur magis logice accipi quam realiter ab eis distincta. idcirco illa dimissa (quia per alias duas importatur) solus de alijs duabus in speciali presequendum est. Potentia enim coherente vel non repugnante terminorum dicitur respectu omnium que dictione aliqua non includuntur. que sunt possibilis vel per potentiam activam vel passivam: ut quod ex ligno fiat lanx vel domus: est in ligno potentia sed non repugnante terminorum. et per oppositum quicquid dictionem includit est impossibile: oppositum istius potentie. scilicet quod lignum manens lignum fiat lapis vel vitulum. unde ne hoc est possibile per divinam virtutem. licet sit possibile divine virtuti ex ligno subito facere vitulum. lignum tamen natura non manet.

Declaratio eorum que tangunt activam potentiam vel passivam **Capitulum IX.**

Secundo dicendum est de quibus istarum potentiarum. scilicet activa et passiva. et primo de activa. scilicet de passiva. Quantum autem ad activam potentiam dicenda sunt duo. Primo enim declaranda est ista distinctio de potest

De transcendētibz

ria que ponit in deo. s. de potētia ordinata z absoluta. Scdo declaranda est alia de potētis in hoīe. q. que dā sunt naturales. qdam rōnales

Quō intelligi d3 q in deo ē duplex potētia. ordinata. z absoluta. z que sit istarum quelibet.

Quantū ad primū quō intelligitur illa distinctio de potētia absoluta z ordinata in deo. Scien- dū q potētia dei absoluta d3 posse suū vel pās sua absolute z considerata sine respectu habito ad aliqd attributū diuinū. z hac potētia pōt absolute qcquid habet rōnem factibilitatis. z illud qd non pōt facere dicitur impossibile: nō ppter defectuz diuine potētie. sed ppter defectū rei factibilis q nō ē capax. sicut magister in theologia de potētia absoluta pōt docere theologia. sed q nō pōt docere asinū nō est defectus potētie in mgo. sed est defectus asini q nō est capax doctrine. Potētia aut ordinata d3 potētia dei ordinata ad aliqd attributū vel iusticiā vel sapientiā vel clementiā z hmoi. Et sic deus pōt aliqd de potētia absoluta qd nō pōt de potētia ordinata. Et verbi grā: de potētia absoluta deus pōt omnes q sunt in paradiso in infernū ponere. z de inferno omnes q ibi sūt in paradysum ducere. sed z considerato ordine sue iusticie q apparet hoc nō pōt. Itē de potētia absoluta possēt peccatori pōtito reuertēti veniā negare. sed z considerata sua misericōdia hoc nō potest. z sic de alijs. Etia ponit exemplū quantū ad vtrāq potētiā in humanis. qz rex possēt duos pauperes (quoz vnus eēt innocēs: ali- fur) de potētia absoluta suspendere sed de potētia ordinata nō nisi furē

Quō intelligit q alie sunt potētie naturales. alie rōnales

et haz alie rōnales p essentiā. alie p participatōem

Quantū ad scdm pmo dōm- est quō intelligit ista distinctio. q potētiāz aīe qdaz sūt naturales que sunt determinate ad vnū. alie sūt rōnales z valēt ad opposita. Scdo videndū est quō ille potētie sic distincte sūt determinate. que dā ad vnū. alie aut valēt ad opposita. **Q**uantū ad pmo sciendū pmo q naturale pōt sumi dupl. Vno mō q dicat naturale illud qd inest hoī a pncipijs naturalibz. z sic oēs potētie q sunt in hoīe sūt naturales: rā rōnales q alie. z sic vna nō distinguitur z aliā. Alio mō d3 naturale qd sequitur modū cōem nature. Hod aut cōis nature est eē determinatū ad vnū. sicut lapis h3 determinatū motū. s. ferri deorsuz. z sic qz in hoīe sunt qdam potētie determinate ad vnū. alie aut nō determinate. tō ponit distinctio. q qdam sunt potētie naturales. z iste sūt determinate ad vnū. z sunt omnes pinentes ad partem vegetatiuā z sensitiuā. z omnes que nō sunt nate obedire rōni. Ille aut que nō sunt determinate ad vnū dicunt rōnales. vt p essentiāz vel p participatōem. Rationale aut sic distinguit (ex quo scdo ponenda est distinctio potētiarum rationaliuz) qz quedā sunt rōnales p essentiā. que dam p participatōem. Dicunt aut rōnale p essentiā ipse intellectus vel rō que idē sunt. Sed rōnale p participatōem est appetitus. q distinguit in appetitū intellectiuū (qui dicit volūtas q dicit rōnalis p participatōem qz sequit ratiōem. qd em rō iudicat eligendū: hoc volūtas eligit z accipiat) et in appetitū sensitiuū. Dicunt aut appetitus sensitiuus rōnalis p participatōem. quia est apertus natus regulari p rationem. z quia ap-

Tractatus Secundus

petitus sensitivus distinguit in irascibile et concupiscibile. **I**tem etiam irascibilis quod concupiscibilis dicuntur rationales per principatorem. **T**amen notandum est quod doctores voluntatem aliquam vocant rationalem per essentiam, aliquam per principatorem: in quantum tamen non est habitus. **Q**uia hoc est respectu diversorum. **D**icitur enim voluntas rationalis per essentiam in quantum preparat ad appetitum sensitivum non quod ipsa sit ratio essentialiter, sed quod est in parte intellectiva et rationali: hoc modo est appetitus sensitivus: sed est in parte sensitiva. **D**icitur autem voluntas rationalis per principatorem in preparatione ad intellectum vel rationem, quod scilicet non est essentialiter ratio, sed principat aliquid cum ratione, scilicet partem superperiorem anime quantum ad subiectum. **I**tem etiam quod sequitur actum rationis. **U**terius notandum est quod potentie sensitive que dicuntur rationales per principatorem dupliciter potest considerari. **U**no modo putantur operantur instinctu nature, et sic ordinantur ad unum sicut natura, et sic sunt determinate ad unum, et isto modo dicuntur naturales et non rationales per principatorem. nec sic sunt in eis aliquid habitus. **A**lio modo potest considerari secundum quod operantur ex imperio rationis et ei subiacent, et sic potest ad diversa ordinari et non sunt determinate ad unum, et sic dicuntur rationales per principatorem, et ponuntur sic habitus in istis potentibus.

Quomodo intelligitur quod potentie naturales sunt determinate ad unum, et potentie rationales valent ad opposita. **C**apitulum XI.

Nunc videndum est secundo quomodo illud intelligitur quod potentie naturales sunt determinate ad unum, et potentie rationales valent ad oppositum. **E**t dicitur quod potentie naturales dicuntur determinate ad unum in quantum naturales sunt, quod non habent facultatem ex se ad oppositum, sicut potest

tia calidi non potest ad oppositum per se, sed frigidat, nec ad oppositum quod non calefaciat cessante impedimento, et ideo est ad unum determinata. **S**imiliter potentia gravis ad motum sic est determinata quod non potest ad oppositum contrarie scilicet ut moveatur sursum, nec potest ad oppositum contradictorie ut non moveatur deorsum cessante impedimento. **P**otentie autem rationales maxime intellectus et voluntas: quod modo predicto dicuntur rationales per essentiam non sunt sic determinate ad unum in quantum possunt in oppositum: in his dicitur quod aliter non incedit a natura. **P**otest ergo intellectus ad oppositum quantum ad exercitium actus, quod intellectus potest considerare vel non considerare, lapis autem non potest non descendere cessante impedimento. **P**otest etiam intellectus in oppositum quantum ad determinatorem actus, quod potest considerare de albedine vel de nigredine, lapis autem non potest moveri sursum, deorsum sinistrosus, sed solum deorsus. **E**t ita potentia rationalis valet ad oppositum et contradictorie, quod potest agere et non agere, et habitus et in habitus, sed non potest in contradictoria, quod si intelligit ens non potest intelligere non ens, nec potest intelligere falsum quod secundum Augustinum non est intelligibile, quod quis posset intelligere verum. **P**otest autem in opposita habitus, quod potest intelligere albedinem et nigredinem et habitus, quod per philosophum in fine perit, si oppones contrarios non sunt habitus, tamen contradictorios sunt habitus. **P**otentie autem rationales per principatorem potest quidem in opposita non simpliciter et ex natura sua, imo sic sunt determinate ad unum ut prius dictum est. **S**ed potest in opposita in quantum principant rationem secundum quod moventur a ratione vel sibi obediunt. **U**terque autem potentie rationales sunt active realiter vel mere passive vel active et passive simul, vel active grammaticaliter solum et passive realiter infra dicitur ubi agitur de predicamento

De transcendētibns

actōis. nō tñ expresse v'l ad plus me
determino. Que autē restāt dicēda
de potētis aīe patebūt infra cū age
tur de secūda specie qualitaris

Quor modis dicūt poten
tia passiua. z qd est potētia na
tural' z obediētialis **Cap. XII.**

Secūdo videndū est de potē
tia passiua. z pmo ponenda
est distinctio de potētia na
turali z obediētiali. Secdo dicēdū
est qd est educi de potētia vtracq' v'l
induci formā in vtracq' potentiam.

Quantū ad pmo dicendū est q
duplex est potētia passiua. qdam na
turalis. qdam obediētialis. Poten
tia autē naturalis dicitur que pōt reduci p
agens naturale in actū. z hec est du
plex. Quia est qdā potētia passiua
respectu sui accētis. s. respectu act'
accētialis. z sic in qlibet subiecto est
potētia passiua respectu sui accētis
qz accētis causat a causa naturali vel
agēte naturali. z sic cignus est in po
tētia respectu albedinis. Alia ē po
tētia passiua natural' respectu act'
substantialis. z talis passiua ponit
in materia pma respectu forme sub
stantialis. Potētia autē obediētia
lis est duplex. Primo em ipse res na
te sunt obedire actōi diuine in fieri
qecquid est factibile de eis p diuinā
virtutē. z ideo talis potētia passiua
dicitur obediētialis. qz reducūt ad actus
p agens nō naturale. sed p agēs sup
naturale qd est deus. cui in his que
sunt sup naturā res naturales nate
sūt obedire. Secdo etiā ipse res nate
sunt obedire artifici. z si nō sic vt di
uine actōi. tñ aliq' mō vt fiat de eis
p artē qd artifex fm rōem rectā z re
gulam artis intēdit. z iō etiā talis
potētia passiua (que p agēs artifici
ale inducūt in actū respectu rez na
turaliū) pōt dici obediētialis. z sic in

trunco est duplex potētia passiua.
Una obediētialis respectu dei vt ex
eo subito fiat vitul'. Alia et' obedi
ētialis respectu artificis: vt p artē
ex eo fiat lectus. Est vltērius in
telligēdū q potētia passiua alio mō
distinguit aliter. Est em quedā po
tētia passiua iuncta actui. z sic ma
teria corpis humani est potētia cō
iuncta actui qd diu aīa est in corpe. z
corpus est in potētia passiua accētā
li iuncta actui cū est actu albedo ē
eo. Alia est potētia remota ab actu
aliqui maiori distātia: aliqui minor.
vt embrio est in potētia remota ab
actu aīe rōnalis qd diu manet sub
forma vegetatiua vel sensitiua tm.
et paries ad albedinē aīe dealbet.

Quid est educi vel inducūt
respectu potētie passiue. z q for
me educant de potentia naturali. z
q de potētia obediētiali. z qb cōue
nit induci v'l educi **Ca. XIII.**

Quia vero de potentia passi
ua forme educunt vel in eas
inducunt: iuxta hoc facilius
pōt patere scdm. s. quid est educi for
mā de potētia materie. z q dicuntur
educi v'l induci. Educūt em formam
de potētia materie nihil aliud est q
formā depēdere fm esse z fieri ab ip
sa materia. Inducūt autē formā in po
tentia materie nihil aliud est qz for
mā depēdere ab ipa materia fm fie
ri. licet nō dependeat fm esse. **Q**z q
p3 q oēs forme naturales infra aīe
mā rōnalem depēdent ab ipa mate
ria fm suū esse z fm suū fieri. qz nec
extra materiā esse pōt nec extra ma
teriā fūit: loquēdo large de fieri. **A**d
circo oēs forme subales infra aīam
rōnalem dicunt' educi de potētia ma
terie naturali z nō induci. **S**ilr qz
oēs forme accētiales depēdēt qntuz
ad esse z fieri a potētia ipsius subie
cti

Tractatus

Secundus

eti: loquēdo de formis accēntali bus naturalibz oēs dicunt educi de potētia naturalī ipsi⁹ subiecti. **P**rimo mō quantū ad formas subales naturales educit forma ignis de materia ligni. **S**ecūdo quantū ad formas accēntales educit lux de potētia aeris. **Q**uia autē aīa rōnalis nō depēdet fm esse suū a materia. licet omni ni cursu depēdeat fm fieri. qz extra corpus nō creat. ideo dī aīa rōnalis induci z nō educi. **Q**uia vero grā z alie p̄tutes infuse nō sunt p̄ potētiā agentis naturalis. sed p̄ illius potētiā cui nata sunt oīa obedire. **I**dem ergo grā z p̄tutes infuse nō dicuntur educi de potētia naturalī. sed soluz de potētia obediēciali. s; respēctū potētie naturalī p̄nt dici induci. **Q**uia vero depēdent fm esse z fieri a materia z subiecto. id est ab aīa. **I**dem ergo respectu obediēcialis potētie nullo mō dicuntur induci. sed solū educi. **E**t sicut est de formis artificialiū. qz tales forme dicuntur educi de potētia obediēciali. sed respectu potētie naturalis dicuntur induci. **E**t sic patz qd est educi de potētia materie z induci. z quid est educi de potētia naturalī z obediēciali. z qbus tam hoc q̄ illud conueniat.

De secundo trāscendente qd est res. qbus: et quō conuenit diuersis **Cap. XIII.**

Tercio de primo trāscendere qd est ens. nūc agendū est de secūdo quod est res. de q̄ bze/ni expeditōe nō dico nisi vnū. s. quō res dī duplī fm q̄ diuersimode de diuersis dī. **D**icit em̄ res fm grammaticos a ratus ta. tū. z qz ratū est idēz qd firmū. ideo res dī de entibz que hnt firmā entitatē: que sūt entia realia sicut lapis. **A**lio mō dī res a reoz reris. z qz reoz hoc p̄bū impoz/

tar actū intellectus z rōnis. id est etiam res dī de entibz q̄ non hnt firmū eē reale. sed solū hnt esse rōnis sicut se cūde intentōes. **E**t sic patz qz res qd est trāscendēs dicitur de entibz realibus. put dī a ratus ta cum. z de entibz rōnis put dicitur a reoz reris

De vno qd est p̄ncipiū numeri: quō cū ente p̄uertitur: et quō differt. **Capitulu. XV.**

Quonia cōis est distinctio q̄ vnū est duplex. s. qd est p̄ncipiū numeri. z qd p̄uertit cū ente. **I**deo vdm est p̄mo quō dicitur. **C**irca qd sciendū est. qz forma dat esse rei. z dando sibi eē dat etiā sibi esse indiuisū. z qz forma est vna: dat etiā sibi esse distinctū ab alio: ita qz hec tria sunt a forma subali p̄ ordi/ nē. s. esse. z esse indiuisū in se. z esse distinctū ab alio. **E**t istis em̄ seq̄tur quartū. qd em̄ indiuisum est in se z ab alijs distinctū: seq̄tur qz habeat eē determinatū ita qz terminetur fm terminos eēntie. **E**t qn̄ forma subalis est forma materialis si/ cut sunt oēs corporee formę: tal dat esse determinatū nō solū fm termini/ nos eēntie. s; etiā fm terminos q̄ntitatis. z fm diuersitatē formarū seq̄tur etiā diuersitas in terminis q̄ntitatis. **V**idemus em̄ z tradūt p̄bī qz forma terre adueniēs pugillo materie vt imaginari valem⁹ extendit eā fm simplū. **A**dueniēs autē eidem pugillo forma aque excēdit eā in decuplū. **F**orma autē aeris eidē pugillo adueniens excēdit fm centuplū. **F**orma autē ignis fm millesimū. qz quelibet requirit rariōē materiā. **E**t idcirco diuersis terminis q̄ntitatis quelibz forma terminat eā. z hoc p̄p̄rium est forme materialī. qz forma spūalis solū terminat fm terminos eēntie z nō fm terminos q̄ntitatis.

De transcendentibus

Ergo fm q forma dat eē rei termi
nati fm terminos eēntie: dat ei esse
vni qd est vni de transcendentibus. fm
aut q dat ei esse terminatū p termi
nos qntitatis: dat ei esse vni qd est
pncipiū numeri. **Q**uā q p3 q ois res
a forma h3 q sit aliqd vniuz. qd qui
de vni importat sui indiuisiōē. **E**t
istud vni est duplex. Quia est vni
fm terminatōem essētie. z illud cō
uertit cum ente. Aliud est vniuz fm
terminatōem qntitatis. **E**t q eadē
qntitate terminatū d3 p3inuū. ideo
tale vni dicit indiuisiōem in p3i
uū. z q3 diuisiō cōtinuū causat nu
merū. ideo tale vni d3 pncipiū nu
meri. **Q**uā q3 facilius p3 dicitia inter
ista. q est duplex. Prima est q vniuz
qd cū ente puerit inuenit in oī gñe
sed vni qd est pncipiū numeri nō ni
si in gñe quantitatis inuenit. nume
rus em causatur ex diuisiōe cōtinuū
qd est in gñe quantitatis. **S**ecūda est
quia vni qd cū ente puerit impor
tat absolutā indiuisiōē. sed vnum
quod est pncipiū numeri importat
vt videt indiuisiōem quātitatis.

Quare indiuisio in genere
qntitatis facit spēale vni z cū
nomine speciali z non in alijs gene
ribus **Capitulum XVI.**

Hoc supposito oritur dubita
tio. sicut em in gñe qntitatis
ē aliqd ens qd est indiuisū
ita in gñe sube z qntitatis z in oibus
alijs gñibus. **U**n ergo est q ens in
diuisū in gñe qntitatis p3inue fa
ciat spēale vni sub vno qd cuz ente
puertit z spēale nomē habeat: sic vt
dicat pncipiū numeri: z nō illd ens
indiuisū z illa indiuisiō q est in ali
is gñibus. **A**d hoc dōm est q indi
uisiō q est in qlibet gñe facit spēale
vni sub vno qd cū ente puerit. sed
nō sortit spēale nomē fm cōem vsuz

loquēdi: nisi solū vnum in qntitate
Huius autē rō est. qz ois vnitas oppo
nit mltitudini. z iō in oī gñe in q in
uenit vltra alia gñā spēalis rō mul
titudinis: rōnabile ē q inueniat spēa
lis rō vnitatis. sed in gñe qntitatis
inuenit rō spēalis mltitudinis. **S**yl
tra alia gñā inuenit spēalis rō vni
tatis. **P**robatio minoris. qz in alijs
gñibus exclusa qntitate ois multi
tudo esset dicitium fm spēm. z nul
la fm numez solū. z hec eēt forma
lif loqndo fm causas naturales qc
qd eēt fm diuinā potentia. **I**n qnti
tate autē z in materialib3 rōne qnti
tatis est mltitudo dicitium fm nu
mez solū. vt p3 in mltitudine hoim
z hmoi. ppter qd vni est in qntitate
qz mltitudo ei opponit q inuenit fm
p3ictā rōez spēale h3 spēale nomē z
vocat vni qd est pncipiū numeri

Quō in oī ente p3igit eē vni qd
ē pncipiū numeri z quō nō **Ca. XVII.**

Quia hō vniuz cōe est: vt pōt
patere ex dictis. qz vni qd ē
pncipiū numeri est solū in gñe
qntitatis. **N**os at numeram3 alia
q nō p3inēt aliq mō ad gen3 quācira
tis. z dicim3 ibi vni z duo. sicut in
deo ponim3 vnā essentia z tres pso
nas. z āgelos etiā numeram3 z pos
sum3 etiā dicere vnā albedinē z du
as zc. **T**ō ad videndū quō h p3 esse
dico: quāuis sit cōe dictū q vni dictū
de alijs q nō sunt de gñe qntitatis:
nō ē vni qd est pncipiū numeri **E**go
tñ dico q oī vni vbi cūq3 inueniat si
ue sit tñscendēs siue qd cūq3: puenit
q. sit pncipiū numeri. z illi vni z oī cō
uenit rō mēsure: diuersa tñ rōe **U**bi
itelligendū ē q eē pncipiū numeri p3
esse duplr. **U**no3 vt sit pncipiū nūe
ri a quo numer3 inchoat. z hoc pnci
piū numeri oī vni puenit: taz vni
qd cū ente puerit q vni qd est pnci
piū numeri in gñe qntitatis. z sic pue

Tractatus Secundus

nit omni enti. **U**n isto mō possuz dicere. deus est vnus. pater z filii sunt duo. **E**t isto mō pnt numerari āge/ li z due albedines z duo pūctā. z sic omī vni puenit q̄ sit pncipiū numeri. s. vt a quo numer⁹ inchoat. **A**lio mō dicit aliqd esse pncipiū numeri. qz est pncipiū a quo numer⁹ efficit. si/ cut lignū qm̄ diuidit. quia ex eo fiūt duo ligna. **S**ic autē esse pncipiū numeri puenit soli quāritati p̄tinue q̄ p sui diuisione est pncipiū quāritatis discrete. **E**t p̄ p̄num qd̄ fundat in p̄tinuo est pncipiū numeri q̄ discrete quāritates numerant. z sic nō est vnū in deo nec in angelis nec in alijs a genere q̄ntitatis. nec p̄nto hoc mō puenit esse vnū. z p̄ p̄num nec deus nec angeli nec alia a genere q̄ntitatis numerari p̄nt. **C**ulibz ergo vni conuenit rō mēsure. qz oīs numer⁹ est multitudo mēsurata p̄ vnū vt dicit Dionisius vlti. ca. de diuinis noibus. q̄ nō est multitudo nō p̄cipans vno. **S**ilr etiā culibz vni puenit q̄ sit pncipiū numeri. s. z alio z alio mō. vt p̄ter dictis. quia multitudinē (q̄ nō est causata ex diuisione p̄tinui) mēsurat vnū qd̄ est pncipiū numeri z a quo numerus efficitur. z a quo numerus causatur

Quid addit vnū (qd̄ est pncipiū numeri) sup̄ cōtinuū in q̄ fundat. z qd̄ sup̄ vnū qd̄ cū ente cōuertit. z qd̄ p̄tinuū sup̄ illud vnum et quid vnū quod cū ente conuertit super ens **Caplin. xviii.**

Et his oīdo quarto q̄o se habet vnū qd̄ est pncipiū numeri ad p̄tinuū. **E**t dicendū q̄ vnum

(qd̄ est pncipiū numeri) sup̄ p̄tinuū (qd̄ est vnū) addit esse p̄tem aliquotam totius discreti. **N**ā esse p̄tinuū absolute acceptū nō importat eē partē aliquotā alicuius discreti. sed solū importat habere plures p̄tes indiuisas ab innicē. vnū autē importat esse p̄tem aliquotā totius discreti vel alicui⁹ multitudinis. **Q**d p̄ qz ad quēstionē factā p̄ quōtā p̄uenit r̄ndetur p̄ aliquotū. **Q**uā em̄ querit. quōt sūt sp̄s vtputa hoīes: cōueniēter r̄ndetur vn⁹ vel duo vel tres. z cōstat q̄ ibi est r̄nsio de vno qd̄ est pncipiū numeri. **E**rgo vnum qd̄ est pncipiū numeri sup̄ p̄tinuū addit esse p̄tem aliquotā alicui⁹ discrete multitudinis. cū nō dicat totam multitudinē vel totū discretū. **Q**uia vero feci mentōem de parte aliquota vt videat qd̄ est p̄s aliquota **S**ciendū q̄ numerus bz quāsdā p̄tes aliquotas. q̄sdam nō aliq̄tas. **P**artes aliquote dicunt que aliq̄tens p̄ se sumpte reddūt suū totū. z sic duo z tria sunt p̄tes aliquote senariū. qz duo ter sumpta faciūt senariū. z tria bis sumpta faciūt senariū. **Q**uattuor autē z q̄ngs sunt p̄tes nō aliquote. qz aliq̄tens sumpte nūq̄ faciūt senariū. **S**emel ei sumpte nō reddūt senariū. bis autē sumpte reddūt vltra. vt bis q̄rtuor faciūt octo bis q̄ngs decē. **U**lteri⁹ autē ostēdit ex dictis qd̄ addat vnū qd̄ est pncipiū numeri sup̄ vnū qd̄ p̄uertit cū ente. qz h̄ addit in q̄ differt ab eo. **H**oc autē est qz vnū qd̄ p̄uertit cū ente dē absolutā diuisione in q̄cunqz entitate. **S**ed vnū qd̄ est pncipiū numeri dicit indiuisiōnē in determinato ḡne sēz in genere quāritatis p̄tinue. **S**e cūdo dicit in hoc. qz vnū qd̄ cū ente p̄uertit videt ip̄otare absolutā in diuisione. vnū vero qd̄ est pncipiū numeri importat esse p̄tem aliq̄tam

De transcendētibns

alicuius totius discreti vt dictū est
Cōtinuū vero qd est vñū vnitatē (q̄
est p̄ncipiū numeri a q̄ numer⁹ effi
cit) addit idē qd vñū qd est p̄ncipi
um numeri sup vñū qd cū ente con
uertit. z vltra hoc videt differre. q̄a
rō vñū qd cū ente p̄uertit est p̄ua
tiua. qz dicit indiuisiōnē. **R**ō autē cō
tinuū videt esse positīua. **V**nū autē
qd est trāscendēs nō addit aliqd rea
le sup ens. sed solū addit negatōem
diuisiōis. **N**ihil em̄ aliud est vñū
qd est trāscendēs q̄ ens indiuisum.
Ex q̄ p̄tz q̄ tale vñū cū ente p̄uertit
tur. sed nō **N**ā oīne ens aut ē sim
plex aut est cōpositū. qd autē est sim
plex est indiuisū actu z potētia. qd
autē est cōpositū nō habz esse q̄d diu
tes eius diuise sunt **S**z postq̄ sunt
vnite z cōposite p̄stituit ip̄m. vnde
esse cuiuslibet rei p̄sistit in sui indi
uisiōne. **E**t inde est q̄ vñū qd qz sic
custodit suū esse ita custodit suam
vnitatē. **N**umerus autē sup vnitatē
nihil addit nisi illud qd addit totū
integrale sup suas p̄tes. **T**otū autē
discretū sup totū cōtinuū addit. scz
habere p̄tes actu diuisas. z per hoc
realiter differt ab eo.

Quot mōis dicunt aliqua
esse vñū. z quot modis dici
tur vñū **Capitulum XIX.**

Quāto nūc videndū est q̄
modis dicunt aliq̄ esse vñū
Et dicendū q̄ cū (vt p̄dictū
est) vñū nihil aliud est q̄ ens indiui
sum: quot mōis d̄z vñū esse. **I**ndiui
sum autē aliqd d̄z dupl̄r. **V**no mō
p̄ accūs vt fortes est albu. qz albedo
inest forti. **E**t sic isto mō dicunt ali
qua ēē vñū p̄ accūs. siue sit vñū p̄ in
herentiā: vt in exēplo dicto. siue per
colligatōem: vt in onere lignoz. si
ue p̄ coadunatōem z p̄gregatōem

vt in aceruo lapidū vel tritici et hu
iusmodi. **A**lio mō d̄z aliqd indiui
sum z p̄ p̄ns vñū p̄ se. hoc autē est du
pl̄r **V**no mō aliq̄ sunt indiuisa sim
pliciter p̄ se. alio mō respectu alteri⁹
Si respectu alteri⁹: hoc est vl̄ respe
ctu alicuius sp̄ci. z sic dicunt oīnia
esse vñū specie q̄ sub vna sp̄ cōtinen
tur. vel respectu alicuius ḡnis. et sic
dicunt vñū ḡne quecūqz sub vno ge
nere p̄tinent **V**el respectu alicuius
analogi. z sic dicunt vñū p̄portione
vel analogice quecūqz sub vno analo
go p̄tinent. **D**icunt autē p̄ se vñū ēē
absolute z simpl̄r quecūqz s̄z vñū
numero. vt fortes est vñū numero.
Sed in istis est d̄tia duplex. qz que
dā hoz sunt vñū que s̄z indiuisa in
actu. z vñū in actu diuisibilia tñ. et
p̄ p̄ns plura in potētia. **E**t sic tripl̄
citer. **V**el diuisiōe quātitaris. sicut
qd est vñū z indiuisū p̄ p̄portioez for
me z materie vt lapis vel hō. **V**el
eius qd est ex q̄ est z qd est. vt ange
lus. vel fm̄ vtrūqz sicut qd est vñū
p̄ compōem materie z forme z vñū
p̄tinitate. z sic sunt vñū oīa corpa
naturalia. **Q** autē aliq̄ hoz nō sunt
diuisibilia vel nō diuidant̄ actu est
ex aliquo in eis p̄ter naturā p̄posi
tōis vel diuisibilitat̄. sicut sunt cor
pora celestia. z q̄uis nō sunt diuisi
bilia actu. sunt tñ diuisibilia fm̄ in
tellectū **Q**uedā sunt q̄z quodlibet
est indiuisibile actu z potētia. z hoc
est tripl̄r. **E**st em̄ aliqd indiuisibile
qd est vñū indiuisibilitate qd habz
aliqd in sui rōne p̄ter rōnem indiui
sibilitatis. vt punctū qd p̄ter indi
uisibilitatē importat sitū. **A**liqd ve
ro est vñū indiuisibilitate indiuisi
bile actu z potētia qd nihil aliud
importat. sed est ip̄a sua indiuisibi
litas. vt vnitatis que est p̄ncipiū nu

Tractatus Secundus

merit: et tñ inheret alicui qđ nō est ip
sa vnitas sicut subiecto suo. Est autē
aliqđ vnū indiuisibile actu et poten
tia qđ in sui rōne nō includit aliqđ
p̄ter rōnem indiuisibilitatis nec ali
cui alteri est inherēs. et talis vnitas
et tale vnū est deus: qui est cā et p̄n /
cipiū oīs alteri vnitatis. Ad istos
autē modos vnitatis reducitur oēs
alij q̄ possent inueniri vel p se vel p
accēs. quia cū vnus opponat multi
tudini: rotiens dicit multitudino op
posita quotiens vnū

¶ Quibus gradatim puenit
maxie esse vnū. et inter oia en /
tia de^o est maxime vn^o. **Ca. XX.**

¶ Ex eo et predictis p̄t patere
quō et qbus puenit maxime
esse vnū inter omnia qbus
vnū puenit. Magis em̄ sunt vnū q̄
sunt vnū p se q̄ que sūt vnū p accēs.
Et inter illa q̄ sunt vnus p se: illa q̄
sunt vnū p se simplr et absolute ma
gis sunt vnū q̄ que sunt vnū respe /
ctu alterius. Magis autē sunt vnus
q̄ sūt vnū in specie. vt sortes et plato
q̄ que sunt vnū gñe. vt hō et leo. Et
illa magis sunt vnū q̄ sunt vnū gñe q̄
q̄ sunt vnū analogo. vt sortes et albe
do sunt vnū in ente. Int̄ illa vero q̄
sūt vnū in numero illud ē maxie vnū
qd̄ est vnū diuisibile in potentia di
uisione sola q̄ntitatis vt linea: q̄ qđ
est vnū diuisibile diuisione eēntiali
vt hō. et ista duo magis sunt vnū q̄
illud qđ est vnū diuisibile in poten
tia diuisione quātitatis et eēntiali. vt
qd̄libet corpus. Inter illa p̄o que
sunt per se vnū absolute que sunt
indiuisibilia actu et potentia: ma
gis sunt vnū q̄ illa q̄ sunt indiuisi
bilia in potētia. Et inter hec plus ē
vnū vnitas q̄ p̄ctus. et deus plus
q̄ vnitas vel punctus. In deo em̄
nulla est partiū cōpositio. nulla di /

uisionis p̄nuitas. nulla accētū
varietas. nulli inherēs. Quapropt̄
summe vnus est. q̄nimo mēsurā: p̄n
cipiū et causa oīs vnitatis. Illud em̄
qd̄ est maximū in q̄libet genere: est
p̄ncipiū in eo. vt dr. ij. metaph. et id
etiā dicitur q̄ illud quod est simplr
cissimū est mēsurā in quolibet gene
re. vt dicit in decimo.

¶ Quō cōuenit alicui rei esse
vnū et multa **Capitulum XXI.**

¶ Primo nunc dōm est quō
puenit alicui rei q̄ sit vnū
et multa. **¶** Vbi notandū q̄
nihil p̄hibet illud qđ est vno mō di
uisum esse alio mō indiuisum. sicut
qd̄ est diuisum nūerō vt sortes et pla
to: esse indiuisū fm̄ sp̄m. Sortes
em̄ et plato fm̄ Porph. sunt vnū sp̄
Participatōe em̄ sp̄ei plures hoies
sunt vnus hō. Et sic sūt cū vnū nō
dicat nisi ens indiuisū: p̄tingit alij
quid vno mō eē vnus. et alio mō esse
multa. Cōtingit q̄ q̄ aliqđ est vnū
simplr et multa fm̄ qđ. sicut indiuis
sum simplr et diuisum fm̄ qđ. qđ cō
tingit duobus modis. Primo qñ est
aliqđ indiuisum fm̄ essentia. licet sic
diuisum quātum ad ea q̄ sunt extra
essentia rei. sicut qđ est vnū subiecto
et multa fm̄ accētia multa q̄ in eo sūt
vt sortes et ei⁹ accētia. sic em̄ sortes
est vnū simplr et multa fm̄ qđ. **¶** Se
cūdo hoc p̄tingit qñ aliquid est in
diuisum in actu et diuisum in poten
tia. Sicut qđ est vnū toto et multa
fm̄ p̄tes in quas est diuisibile. siue
p̄tes ille sint eēntiales (sicut matē
ria et forma in p̄positis) siue sint p
tes q̄ntitatie vt in p̄nuitis. Tales
em̄ erit vnū simplr et multa fm̄ qđ.
¶ Si autē cōuerso aliqđ sit indiuisū
fm̄ qđ et diuisum simplr: erit vnū
fm̄ qđ et multa simplr. Hoc autē cō
tingit in oibz q̄ sūt plura diuisa nu /